

**ЎЗБЕКИСТОН RESPUBLIKASI NOMIDAN
ҲАЛ ҚИЛУВ ҚАРОРИ**

Қорақўл тумани

2022 йил 04 октябр

4-2004-2201/910-сонли иш

Қорақўл туманлараро иқтисодий судининг судьяси Н.Зоировнинг раислигида, судья ёрдамчиси Ж.Баратов котиблигида, даъвогар ААААнинг "ББББ" фермер хўжалиги манфаатида жавобгар – "БББВ" акциядорлик жамиятидан жами 11216325 сўм ундириш тўғрисидаги даъво аризаси юзасидан қўзғатилган ишни даъвогар вакили - ҳуқуқшунос [] (2022 йил 04 октябрдаги 377-сонли ишончнома асосида), фермер хўжалиги раҳбари [] ва иш юритувчиси [] иштирокида (жавобгар вакили иштирок этмади) Қорақўл туман электр тармоқлари корхонаси биносида сайёр очик суд мажлисида кўриб чиқиб, қуйидагиларни

аниқлади:

даъвогар –АААА "ББББ" фермер хўжалиги манфаатида иқтисодий судга даъво ариза билан мурожаат қилиб, жавобгар "БББВ" акциядорлик жамиятидан 7537550 сўм асосий қарз, 3678775 сўм пеня, жами 11216325 сўм ундиришни сўраган.

Суд мажлисида иштирок этган даъвогар вакили даъвони қувватлаб, даъво аризасидаги важларни такрорлаб, хусусан, фермер хўжалиги кенгашга "БББВ" АЖдан ортиқча сақлаб қолинган 9334000 сўмни ундиришда амалий ёрдам беришни сўраб мурожаат қилганлигини, мурожаатида "Мўтаъбар Ражаббоева" фермер хўжалиги ва "БББВ" АЖ ўртасида 2020 йил 31 декабрда тузилган 11-сонли контрактация шартномасига асосан 1795 кг уруғлик дон учун 9334000 сўм қўшиб ёзилганлиги кўрсатилганлигини, мурожаатни ўрганишда фермер хўжалиги раҳбари томонидан 2021 йил 23 февралда жавобгарга ортиқча ҳисобланган 9334000 сўмни қайтариш ҳақидаги аризасига асосан жавобгар ҳисобчиси Л.Вафоев томонидан бошқа жойларга ёзиб юрмаслиги учун сохта уч томонлама далолатнома берилганлиги маълум бўлганлигини, уруғлик дон ҳисобварақ-фактуралари таҳлил қилинганда, фермер хўжалиги томонидан 2020 йил 28 сентябрда 154-сонли ҳисобварақ-фактурага асосан 6416362,09 сўмлик 1300 кг, 2020 йил 22 ноябрдаги 928-сонли ҳисобварақ-фактурага асосан 16852895,22 сўмлик 4005 кг уруғлик дон олинганлиги кўрсатилганлигини, шундан 1755 кг уруғлик донни фермер хўжалиги олмаганлигини айтганлигини, унинг суммаси 7384970 сўм бўлишини, бундан ташқари 2022 йил 20 июн ҳолатида фермер хўжалигининг 152579,72 сўм кредитор қарздорлиги ҳам мавжуд бўлганлигини, жами кредитор қарздорлиги 7537550 сўмни ташкил қилишини, асосий қарздорликнинг 50 фоизи миқдорида 3678775 сўм пеня ҳисобланганлигини ва Кенгаш томонидан қарздорликни тўлаб бериш тўғрисида жавобгарга талабнома юборилганлигини, жавобгар талабномани эътиборсиз қолдирганлигини, даъво аризасини тўлиқ қаноатлантириб беришни сўради.

Суд мажлисида иштирок этган фермер хўжалиги раҳбари даъвони қўллаб-қувватлаб, 2021 йил пахта ҳосили учун жавобгардан 3510 кг уруғлик дон олганлигини, бироқ жавобгар томонидан жами 5305 кг уруғлик дон учун ҳисобварақ-фактура расмийлаштириб берилганлигини, 1755 кг уруғлик донни олмаганлигини, ҳисобварақ-фактурани фермер хўжалиги ҳисобчиси электрон равишда қабул қилиб олганлигини, электрон рақамли имзо фермер хўжалигининг ҳисобчисида туришини, жавобгарга бу борада мурожаат қилганида Л.Вафоев томонидан 1755 кг уруғлик донни ва унинг суммасини "Бойкул бобо Асад" фермер хўжалигига ўтказиш тўғрисида уч томонлама далолатнома ёзиб берилганлигини, даъво аризасини тўлиқ қаноатлантириб беришни сўради.

Ишни кўриш вақти ва жойи тўғрисида тегишли тартибда хабардор қилинган жавобгар вакил иштирокини таъминламади, шунингдек, ишни ўзининг иштирокисиз кўриш бўйича мурожаат қилмади. Суд, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси 128, 170-моддаларини қўллаб, ишни унинг иштирокисиз кўриш мумкин деб ҳисоблайди.

Суд, тараф вакиллари тинглаб, иш ҳужжатларини ўрганиб чиқиб, қуйидагиларга асосан даъво талабини қаноатлантиришни рад этишни лозим деб топади.

Суд муҳокамаси ва иш ҳужжатларидан аниқланишича, тарафлар "BBBB" акциядорлик жамияти (шартнома матнида "Тайёрловчи") ва "BBBB" фермер хўжалиги (шартнома матнида "Хўжалик") ўртасида 2020 йил 31 декабрда бошқоқли дон харид қилиш бўйича 11-сонли шартнома тузилган.

Тарафлар ўртасида тузилган шартнома шартларига кўра, Хўжалик Тайёрловчига 2021 йил ҳосилидан 16 гектар ер майдонида 34 тонна бугдой маҳсулотини топшириш, Тайёрловчи эса Хўжаликни уруғлик дон билан таъминлаш ва етиштирилган маҳсулотни қабул қилиб олиш ҳамда ҳақини тўлаш мажбуриятини олган.

Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси 68-моддаси биринчи қисмига кўра, ишда иштирок этувчи ҳар бир шахс ўз талаблари ва эътирозларига асос қилиб келтираётган ҳолатларни исботлаши кераклиги сабабли, суд қуйидагиларга асосан даъвогарнинг уруғлик дон қабул қилиб олмаганлиги тўғрисидаги вазларини асоссиз деб ҳисоблайди:

- Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодекси 72-моддасида далиларнинг мақбуллигига оид талаб белгиланган бўлиб, унга кўра, қонунчиликка мувофиқ муайян далиллар билан тасдиқланиши керак бўлган иш ҳолатлари бошқа далиллар билан тасдиқланиши мумкин эмас.

- Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси 257-моддаси биринчи қисмига кўра, кредитор мажбуриятнинг бажарилишини қабул қилиб олган вақтида, қарздорнинг талаби билан унга мажбуриятнинг тўла ёки қисман бажарилишини қабул қилиб олганлиги ҳақида тилхат бериши шарт. Оғзаки битимлар юридик шахслар билан фуқаролар ўртасида бажарилганида товарлар ёки хизматлар ҳақини тўлаган юридик шахс бошқа тарафдан пул тўланганлигини тасдиқлайдиган ҳужжатни ва тўлов асосини олиши керак.

- Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси 431-моддаси иккинчи қисмига кўра, агар қонунчиликда, шартномада бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса ёки у мажбуриятнинг моҳиятидан келиб чиқмаса, товар сотиб олувчига, у бўлмаганда эса — шартнома тузилганидан ёхуд товарни етказиб бериш расмийлаштирилганидан гувоҳлик берадиган қвитанция ёки бошқа ҳужжатни тақдим қилган ҳар қандай шахсга топширилган пайтдан бошлаб чакана олди-сотди шартномаси сотувчи томонидан бажарилган ҳисобланади.

- Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 25 июндаги "Ўзаро ҳисоб-китоблар тизимида электрон шаклдаги ҳисобварақ-фактуралардан фойдаланишни такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги 522-сонли Қарорининг 2-банидаг мувофиқ, республика ҳудудида 2019 йил 1 июлдан бошлаб ихтиёрий равишда, 2020 йил 1 январдан бошлаб барча хўжалик юритувчи субъектлар учун ҳисобварақ-фактураларни электрон шаклда расмийлаштириш, сақлаш ва ҳисобини юритиш тизимини мажбурий тартибда жорий этилган.

- Ўзбекистон Республикаси "Электрон рақамли имзо тўғрисида"ги Қонунининг 10-моддасига кўра, электрон рақамли имзони яратган (электрон ҳужжатга имзо қўйган) ва рўйхатга олиш маркази томонидан унинг номига электрон рақамли имзо калити сертификати берилган жисмоний шахс электрон рақамли имзо ёпиқ калитининг эгаси бўлади.

Электрон рақамли имзо ёпиқ калитининг эгаси:

электрон рақамли имзонинг ёпиқ калитидан фойдаланиш устидан назоратни таъминлаши;

электрон рақамли имзо калити сертификатини берган рўйхатга олиш марказига электрон рақамли имзонинг ёпиқ калитидан фойдаланиш режими бузилганлиги ёки

бузилиши эҳтимоли борлиги тўғрисида хабар қилиши ва электрон рақамли имзо калити сертификатининг амал қилишини тўхтатиб туришни ёхуд мазкур сертификатни бекор қилишни талаб қилиши;

ўзи вакил бўлган юридик шахснинг қайта ташкил этилиши ёки тугатилиши тўғрисида рўйхатга олиш марказига хабар қилиши шарт.

- Юқоридаги Қонуннинг 11-моддасида электрон рақамли имзо ёпиқ калити эгасининг жавобгарлиги белгиланган бўлиб, унга кўра, электрон рақамли имзо ёпиқ калитининг эгаси ушбу Қонун 10-моддасининг иккинчи қисмида кўрсатилган мажбуриятларни бажармаганлиги оқибатида электрон рақамли имзонинг ёпиқ калитидан рухсатсиз тарзда фойдаланилиши туфайли етказилган зарар учун тегишли электрон рақамли имзо очик калитининг фойдаланувчиси олдида жавобгар бўлади.

Даъвогар – "ББББ" фермер хўжалиги томонидан 2020 йил 28 сентябрда 154-сонли электрон ҳисобварақ-фактурага асосан умумий қиймати 6416362,09 сўм бўлган 1300 кг уруғлик дон қабул қилиб олинган ва фермер хўжалиги раҳбари И.Ўдаевнинг электрон рақамли имзоси билан 2020 йил 08 ноябрда тасдиқланган.

Худди шундай, 2020 йил 22 октябрда 928-сонли электрон ҳисобварақ-фактурага асосан умумий қиймати 16852895,22 сўмлик 4005 кг уруғлик дон қабул қилиб олиниб, фермер хўжалиги раҳбари И.Ўдаевнинг электрон рақамли имзоси билан 2020 йил 08 ноябрда тасдиқланган.

Бундан ташқари суд, даъво аризасига тақдим этилган рақами ва санаси кўрсатилмаган уч томонлама далолатномани мақбул далил деб ҳисобламайди. Бинобарин, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси 313-моддаси биринчи қисмига кўра, мажбурият асосида кредиторга тегишли бўлган ҳуқуқ (талаб) унинг томонидан битим бўйича бошқа шахсга ўтказилиши (талабдан бошқа шахс фойдасига воз кечиш) ёки қонун асосида бошқа шахсга ўтиши мумкин.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси 316-моддасида белгиланишича, ўз талабидан бошқа шахс фойдасига воз кечган кредитор талаб қилиш ҳуқуқини тасдиқловчи ҳужжатларни унга бериши ва талабни амалга ошириш учун аҳамиятли бўлган маълумотларни билдириши керак.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси 319-моддасининг биринчи қисмига кўра, кредиторнинг ўз талабидан бошқа шахс фойдасига воз кечишига, башарти у қонунларга ёки шартномага зид бўлмаса, йўл қўйилади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси 320-моддасининг биринчи қисмига кўра оддий ёзма ёки нотариал шаклда тузилган битимга асосланган талабдан бошқа шахс фойдасига воз кечиш ўша шаклда амалга оширилиши керак.

Даъво аризасига илова қилинган уч томонлама далолатномада мажбурият қайси шартлар асосида ва қандай ҳажмда ўтказилаётганлиги каби ҳолатлар кўрсатилмаган.

Суд даъвогарнинг пеня ундириш талабини муҳокама қилиб, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси 259-моддаси учинчи қисмида белгиланганидек, асосий мажбуриятнинг ҳақиқий эмаслиги унинг бажарилишини таъминлайдиган мажбуриятнинг ҳақиқий эмаслигига олиб келиши сабабли, ушбу талабни ҳам асоссиз деб ҳисоблайди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 10 октябрдаги "Фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгалари фаолиятини янада ривожлантириш бўйича ташкилий чора-тадбирлар тўғрисида"ги ПҚ-3318-сонли Қарорининг 3-бандига кўра, даъво аризасини қаноатлантириш рад этилганда манфаати кўзлаб даъво аризаси киритилган фермер, деҳқон хўжаликлари ва томорқа ер эгаларидан давлат божи ундирилмайди.

Баён этилганлардан келиб чиқиб, суд даъво талабларини қаноатлантиришни рад этишни, почта харажатини даъвогар зиммасига қолдиришни, даъвогарнинг давлат божидан озод этилганлигини инобатга олиш лозим деб топади.

Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси 257, 259, 313, 316, 319, 320, 431-моддалари, Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий процессуал кодексининг 68, 72, 176, 179-моддаларини қўллаб суд,

қарор қилди:

1. Даъво талабларини қаноатлантириш рад этилсин.

2. Олдиндан тўланган почта харажати даъвогар - "ББББ" фермер хўжалиги зиммасига қолдирилсин.

3. Даъвогарнинг давлат божидан озод этилганлиги инобатга олинсин.

Ҳал қилув қарори устидан шу суд орқали бир ойлик муддатда Бухоро вилоят судига апелляция тартибида шикоят бериш мумкин.

Судья

Н.Зоиров